

SCHIMBAREA POLITICĂ ȘI PEISAJUL PUBLIC OFICIAL: schimbarea numelor străzilor orașului București după anul 1989

Stoica Horia

Introducere

Deși schimbarea numelor străzilor după căderea regimului comunist este cunoscută, felul în care a avut loc această modificare nu a fost suficient analizat. Cu toate acestea schimbarea numelor străzilor poate oferi numeroase informații din aria restructurării politice și economice. Acest studiu își propune să examineze schimbarea numelor străzilor Bucureștiului după 1989. El argumentează faptul că aceste schimbări sunt o componentă semnificativă a reconfigurării timpului și a spațiului care reprezintă un proces în sine al transformărilor post-comuniste. Redenumirea s-a aflat în centrul peisajului public oficial moștenit din perioada ceaușistă, dar de asemenea ilustrează felul în care identitatea națională a fost reconstituită pe bazele unei repudieri explicite a trecutului comunist. Totodată, schimbarea numelui străzilor a fost făcută după o cercetare atentă a punctelor de referință din perioada interbelică, acest proces reflectând ansamblul politic și economic al României postcomuniste.

Numeroase analize academice ale transformării politice din țările Europei centrale și răsăritene au avut tendința să se concentreze mai ales asupra aspectului „tehnic” al reformei politice. Printre preocupările centrale se află promovarea unei democrații pluripartidiste și a unei societăți civile, de asemenea se va lua în considerație natura performanței electorale a diferitelor partide începând din 1990; susținerea proceselor de „consolidare demografică” în vederea integrării euro-atlantice. Oricât de valoroase sunt aceste analize, există o serie de alte transformări politice post-comuniste, cărora li s-a acordat prea puțină atenție. În special, este vorba de dimensiunea culturală a politicii guvernelor post-comuniste care au antrenat printre altele, producerea (și reformularea) și importanța simbolurilor din cadrul puterii legitime și redefinirea sensurilor identității personale și naționale. Mai greu accesibile cercetării academice, asemenea rezultate sunt la fel de importante în ilustrarea sau reflectarea procesului de ansamblu al reformei post-socialiste.

Această lucrare are drept obiect schimbarea oficială a numelor străzilor capitalei României după anul 1989, fapt care a constituit o componentă importantă a politicii culturale din România post-comunistă. La prima vedere, acest aspect pare nesemnificativ, nemeritând un studiu mai aprofundat. Totuși, denumirile străzilor, în special cele cu semnificație comemorativă pot fi simboluri de mare importanță în mediul urban. Mai mult,

ca o expresie a ordinii politice numele străzilor sunt punctul ideal de plecare în privința examinării felului în care spațiul și timpul se apropie dorindu-se o analiză critică și comparativă, acest studiu explorează procesul redenumirii străzilor Bucureștiului în perioada 1990-1997. Scopul acestui studiu nu este alcătuirea unei liste cu schimbările survenite în denumirea străzilor capitalei României, ci în loc de aceasta să realizeze identificarea transformărilor și situarea în contextul schimbării generale politice și economice din România post-decembristă. În particular, acest studiu demonstrează faptul că schimbările efectuate în rândul nomenclaturii străzilor constituie un element important în reconfigurarea spațiului și a istoriei ce alcătuiesc dimensiunea integrală a transformărilor politice survenite după 1989.

Puterea politică și peisajul public oficial

Puterea politică a fost adeseori prezentă în mediul urban. Regimurile politice aflate la putere în țări cu societăți în schimbare, cum este și cazul României organizează spațiul public în așa fel încât să își transmită mesajul politic. Înainte de 1989 regimul comunist a oferit exemple specifice creării unui peisaj public oficial. Cu toate că autoritățile comuniste de la București nu au ridicat prea multe statui, un exemplu elocvent ar fi cea a lui Lenin ridicată în anul 1960 în fața „Casei Scânteii”, statuie care domina o arteră principală a Bucureștiului. Alte exemple includeau folosirea steagurilor, a semnelor, placardelor, lozincilor și a panourilor în mediul urban. Asemenea caracteristici au determinat conturul peisajului urban, l-au socializat și încărcat politic. Spațiul respectiv a devenit emblematic. O altă componentă importantă care a intrat în alcătuirea peisajului public oficial a fost construirea de ansambluri publice monumentale. Bucureștiul a oferit un exemplu extrem de clar prin existența Centrului Civic al lui Nicolae Ceaușescu, dominat de Casa Republicii. Aceste elemente au fost puse laolaltă tocmai pentru a constitui peisajul public oficial care a influențat relațiile sociale și a evidențiat ideologia regimului comunist.

Denumirea străzilor a fost de asemenea importantă deoarece constituia o componentă importantă a procesului de politizare urbană. Totuși, deși la prima vedere numele străzilor părea o banalitate în el s-au regăsit semnificații importante ale puterii politice. Multe străzi au fost denumite doar pentru a se deosebi între ele. În schimb, altele comemorau personalități cheie sau evenimente din istoria țării. Cum istoria reprezenta o parte importantă a identității naționale, denumirea străzilor a constituit un simbol care a jucat un rol important în reproducerea acestora. Astfel, o zonă importantă din centrul capitalei României purta denumirea de Piața Unirii, regăsită și-n alte orașe românești. Ea semnifică realizarea statului național unitar român în 1918, după 1989 ziua de 1 Decembrie 1918 devenind sărbătoarea națională a României. În perioada regimului comunist, denumirile străzilor exprimau și anumite conotații ideologice, ca de exemplu bulevardul Victoria Socialismului, care se găsea în Centrul Civic amintit. Desigur puterea simbolică a numelor străzilor nu poate fi comparată cu puterea unui monument. Studiile au arătat că frecvența cu care un nume de stradă apare în activitățile cotidiene

este foarte mare, iar când este vorba de o statuie, sau de un ansamblu monumental, încărcătura comemorativ-istorică creează un spațiu politic.

Pentru autoritățile comuniste din România numirea și renumirea străzilor a fost un factor important în crearea peisajului public urban (mai ales în centrul orașului) proclamând valorile și aspirațiile socialismului revoluționar. În chiar primul an (1948) care a urmat proclamării Republicii Populare Române un număr de peste 150 de străzi din București au primit alte nume, iar în decadele următoare străzile au primit regulat nume cu rezonanțe ideologice. Unele străzi au fost „rebotezate“ pentru a comemora datele cheie ale comunismului în România (ca de exemplu strada 30 Decembrie, nume dat după evenimentul din această zi a anului 1947, când fostul rege Mihai a fost silit să abdice și a fost proclamată R.P.R.), altele au fost rebotezate cu nume de lideri comuniști (B-dul Petru Groza sau B-dul Ilie Pintilie), în timp ce altele au primit numele unor conducători comuniști până la 20 iunie 1948 (Iosif Broz Tito), alte străzi, mai ales prin anii 50 exprimau fidelitatea față de URSS (B-dul Generalissimul Stalin), iar prin 1960 un alt bulevard a fost denumit M.I.Kalinin.

Și clasa muncitoare se regăsea în numele unor străzi ca „Strada Proletariatului“ sau „Strada Oțelari“, construirea socialismului a fost evidențiată în denumirea unor străzi ca: Bulevardul Constructorilor sau Strada Betonierei. Deci, se poate spune că din perioada Ceaușescu, numeroase, de fapt aproape toate străzile importante aveau nume care deveniseră adevărate declarații ideologice demonstrative și au alcătuit o componentă de bază a peisajului public oficial bucureștean.

Modificarea peisajului public oficial al Bucureștiului

Peisajul public oficial a urmărit schimbări în plan politic. Colapsul rapid al regimului Ceaușescu în anul 1989 și înlocuirea sa cu o nouă ordine a făcut ca peisajul public oficial din perioada comunistă să fie în mare discordanță cu valorile noului regim. În consecință, în București ca și în celelalte foste capitale comuniste, încă din 1990 s-au făcut eforturi pentru schimbarea peisajului public urban, atât pentru a desființa comemorările trecutului, cât și pentru a obține un nou peisaj public urban care să exprime pe deplin ideologia și aspirațiile puterii post-comuniste. Acest studiu examinează modificările oficiale ale străzilor după 1989. Scopul său nu este acela de a cataloga cutare sau cutare stradă, ci de a identifica tendințele și situarea lor în contextul general al transformărilor post-comuniste. În particular, sunt explorate căile pe care denumirea stradală a ilustrat eforturile făcute în vederea redefinirii identității naționale a României după 1989. Prima sursă de informare pentru acest studiu a constituit-o o bază de date cu schimbările survenite în denumirea stradală în perioada 1990-1997. Datele au provenit dintr-o listă provenită de la Primăria orașului București și care conține 279 de schimbări. O altă listă, publicată de ziarul România liberă și datele actualizate de cel mai complex Ghid al străzilor (Sorin Bordușanu – Ghidul străzilor, Editura Alma Tip, 2001) au condus la un număr de 288 de modificări.

Schimbarea denumirii stradale după 1989

În București efectul răsturnării regimului politic în decembrie 1989 a condus repede la dorința de a schimba peisajul urban din timpul lui Nicolae Ceaușescu. Acest lucru a început prin scoaterea și distrugerea portretelor fostului dictator și a continuat cu scrierea de lozinci pe zidurile clădirilor din centrul Capitalei, în special ale Universității. În ianuarie 1990, Frontul Salvării Naționale a redenumit fosta Piață a Palatului în Piața Revoluției. Această modificare a avut drept scop cinstirea evenimentelor și idealurilor recente revoluției, dar și canonizarea Frontului Salvării Naționale în cadrul acelor evenimente. Totuși, refacerea peisajului public nu a fost atât de ușor de efectuat. La începutul anilor '90 puterea nou apărută avea alte priorități, dintre care cea dintâi era să-și consolideze puterea pe plan local și național. Mai mult, datorită rădăcinilor regimului în formare, preocuparea pentru modificarea peisajului public a fost neglijată, cu excepția gesturilor demonstrative, ca de exemplu scoaterea statuii lui Lenin, ce-i drept cu o oarecare întârziere în luna martie 1990. Abia în martie 1990, guvernul provizoriu a publicat un decret-lege (numărul 100 din 14 martie) care se referea la toponimia urbană dorită de noul regim politic. El începea astfel: „După victoria revoluției din 22 Decembrie 1989 este necesar să stabilim noi reguli pentru atribuirea și schimbarea numelor date unui mare număr de localități importante, unor obiective economice și socio-culturale, ale căror nume actuale sunt asociate cu evenimente și nume legate de vechiul regim“. Recunoașterea faptului că noul regim avea nevoie să creeze un peisaj urban simbolic este evidentă. „Consiliul Provizoriu de Unitate Națională, care urma să devină Parlament și-a rezervat dreptul de anumi unele localități mai mari sau mai mici. În afară de acest for, restul sarcinilor în privința schimbării peisajului public urban a fost lăsat primarilor de sector și, desigur, primarului Bucureștiului. Se cerea înființarea unei comisii formate din 7-9 specialiști pe subiecte ca istorie, etnografie, geografie, lingvistică și artă. Rolul acestor comisii a fost să analizeze propunerile făcute primarului de către public sau alte persoane interesate în schimbarea denumirii stradale. Pentru români, existența unor astfel de comisii constituia o noutate, reprezentând un exemplu de

Tabel 1. Schimbarea străzilor și anul în care s-a produs redenumirea

Anul	Nume aprobate de Primăria Bucureștiului	
1990	122	43,6%
1991	33	11,8%
1992	18	6,4%
1993	44	15,7%
1994	18	6,4%
1995	32	11,4%
1996	7	2,5%
1997	6	2,1%

„democrație a politicii locale“. Totuși, în perioada Frontului Salvării Naționale participarea publică avea loc în privința deciziilor minore ca această schimbare, guvernanții fiind preocupați să se impună și să păstreze puterea politică și economică. Comisia amintită propunea și cerea aprobarea primarului de sector, sub al cărui patronaj procesul de schimbare al denumirii stradale se desfășura în concordanță cu valorile noii elite. După publicarea decretului-lege cu numărul 100, comisia a fost constituită și a luat

Tabel 2. Străzi redenumite după 1990

Vechea denumire	Noua denumire	Data schimbării
Strada Olga Bancic	Strada Alexandru Philippide	1990
Strada Nikos Beloianis	Strada Take Ionescu	1990
B-dul Emil Bodnăraș	B-dul Timișoara	1990
Strada Bela Brainer	Strada Ion Minulescu	1990
Strada Miron Constantinescu	Strada Sibiu	1990
B-dul Gheorghe Dimitrov	B-dul Ferdinand I	1990
Strada Leonte Filipescu	Strada Aura Buzescu	1993
Strada I.C.Frimu	Strada Henri Coandă	1992
B-dul Gheorghe Gh. Dej	B-dul Mihail Kogălniceanu	1990
P-ța Gheorghe Gh. Dej	P-ța Revoluției	1990
B-dul Petru Groza	B-dul Eroii Sanitari	1990
Strada Lazăr Grünberg	Strada Alecu Mateevici	1990
B-dul Ho Și Min	B-dul Vasile Milea	1990
Strada Alexandru Moghioroș	Strada Brașov	1990
B-dul Ilie Pintilie	B-dul Iancu de Hunedoara	1990
Strada Vasile Roaită	Strada Hotin	1990
Strada Alexandru Sahia	Strada Jean Louis Calderon	1990
B-dul Leontin Sălăjan	B-dul Nicolae Grigorescu	1990
Strada Filimon Sârbu	Strada Daniel Constantin	1990
B-dul Ion Șulea	B-dul Theodor Pallady	1990
B-dul Iosif Broz Tito	B-dul Camil Ressu	1990
Strada Max Wexler	Strada Sică Alexandrescu	1993

în considerare un mare număr de propuneri. Interesul public a fost de proporții, se pare că publicul a depus 10.000 de cereri și de sugestii care se refereau la noile denumiri. Comisia a trebuit să manifeste prudență și să conserve numele multor străzi care nu conțin încărcătură ideologică, dar care nu trebuie schimbate. Cele 228 de străzi redenumite reprezintă cam 6,6% din numărul total al străzilor Bucureștiului. Cele mai multe schimbări ale denumirii stradale au avut loc în anul 1990, adică 55% din numărul total de schimbări. Ceea ce înseamnă 155 de nume de străzi.

Aproape toate schimbările numelor străzilor care au avut loc la București după 1990 a avut două motive simultane: 1. desființarea peisajului urban comunist din perioada lui Nicolae Ceaușescu și 2. crearea unui nou peisaj urban care să proclame și să legitimizeze valorile noii ordini politice. Primele schimbări s-au făcut la nivelul străzilor care purtau nume de lideri comuniști.

Eroii vechiului regim deveniseră inamicii publici. Sistemul s-a aplicat atât în cazul foștilor lideri ai P.C.R. cât și în cazul unor figuri secundare ale unor frunțași comuniști (B-dul Petru Groza – fost prim-ministru începând din 1945, unul din artizanii impunerii sistemului comunist în România și al activistului Max Wexler). Mai mult decât atât, au fost schimbate și numele unor străzi care aminteau de lideri ai Cominternului (exemplu Nikos Beloiannis). În același timp, puterea nou apărută dorea să comemoreze evenimentele din 1989, autointitulându-se port-drapelul Revoluției. Ca rezultat al acestei atitudini, multe străzi și bulevarde au primit nume legate de Revoluție. Printre primele schimbări ale numelor străzilor se situează cele ale străzilor din Drumul Taberei, care în vechiul regim comemorau liderii comuniști dintre anii 1950-1960. Acestor străzi li s-au atribuit nume legate de revoluțiile din alte câteva orașe martir ale României: Timișoara, Brașov, Sibiu. Totuși, mai există străzi în oraș ce poartă nume amintind de evenimentele din decembrie 1989 care ar trebui modificate. Un al patrulea bulevard a fost botezat cu numele lui Vasile Milea, ministrul apărării de la acea vreme, decedat în condiții neelucidate până în prezent în timpul evenimentelor, dar al cărui aport la reprimarea manifestației din Timișoara din 16-17 decembrie este astăzi incontestabil. O altă stradă centrală a fost denumită Jean Louis Calderon, după numele unui ziarist francez ucis în timpul Revoluției. În intervalul 1990-1991 alte 23 de străzi mai mici, mai ales de la periferie au primit nume care comemorează personalități care și-au pierdut viețile în timpul evenimentelor din 1989. În 1991, squarul din apropierea Universității a fost denumit „P-ța 21 Decembrie 1989“. Alte schimbări au fost efectuate pentru a fi înlăturate semnificațiile avute în fostul regim. O serie de asemenea modificări pot fi regăsite în următorul tabel:

Alte exemple se referă la schimbarea numelor de străzi care aminteau de legăturile strânse cu Uniunea Sovietică mai ales în prima perioadă a regimului comunist. Astfel P-ța Cosmonauților a devenit P-ța Alexandru Lahovari, bulevardul Kalinin a devenit Mircea Eliade, iar strada 7 Noiembrie a devenit Șoseaua Andronache. O altă serie de străzi au fost redenumite din dorința de a se înlătura sensul prozaic al limbajului comunist. Între acestea „Aleea Blocurilor“, „Aleea Macaralei“, „B-dul Metalurgiei“. În afara acestor modificări, o serie de străzi au primit nume care să proclame noua ordine. Printre aceste exemple amintim: b-dul Libertății, P-ța Presei Libere. Alte străzi sugerează noile orientări ale României: strada Jean Monnet sau strada Washington reflectă noua orientare politică și

Tabel 3

Fostul nume	Noul nume
Aleca Marea Adunare Națională	Aleca Dealul Mitropoliei
Strada Marelui Stadion	Strada Pierre de Coubertin
Strada Miliției	Strada Poliției
B-dul Muncii	B-dul Basarabia
B-dul Pionierilor	B-dul Tineretului
P-ța Scânteii	P-ța Presei Libere
B-dul Victoria Socialismului	B-dul Unirii

aspirațiile către integrarea euro-atlantică, în timp ce P-ța Charles de Gaulles amintește de legăturile tradiționale dintre România și Franța. Noua orientare a României a fost reflectată și în faptul că 42 de străzi au fost denumite după bisericile din apropiere sau au primit nume de sfinți sau de figuri bisericești. Multe dintre aceste nume au fost primite încă de la începutul anului 1990. În timpul perioadei comuniste biserica ortodoxă a fost tolerată, dar nu și încurajată, însă după prăbușirea regimului Ceaușescu România și-a reinstalat valorile tradiționale. Deci schimbările survenite în privința numirii străzilor se constituie într-o declarație de nouă orientare a României. Ele reconfirmă ruptura cu regimul ateist anterior, aliniindu-se în rândul valorilor creștine europene. În plus, pe lângă schimbarea numelor a avut loc și reinscripționarea acestor nume, fapt care a consfințit o dată în plus ruptura cu trecutul comunist. În perioada regimului comunist, inscripționarea se făcea cu caractere albe pe un fond albastru închis. Indicațiile noului regim în privința inscripționării au fost puse în aplicare, inversând vechea stare de lucruri: caracterele sunt scrise cu culoare închisă pe un fond alb, lucru care sugerează imediat orientarea opusă totalmente celei anterioare. Mai mult decât atât, această caracteristică este în concordanță cu normele europene, semnalând astfel faptul că România s-a eliberat de totalitarism și de izolare. Un alt mod în care această ruptură cu trecutul a fost exprimată în domeniul inscripționării străzilor, îl constituie înlocuirea lui *i* din *i* cu *â* din *a*. Litera „*i*” fusese impusă în anul 1956, cu scopul de a umbri originea latină a limbii române. După 1989, caracterul „*â*” a fost restaurat, astfel că nume ca strada Smîrdan a devenit în scris strada Smârdan. În concluzie, se poate afirma faptul că numele de străzi propuse de comisie, au adus rezonanțele regimului nou, iar peisajul public urban a fost parțial completat. Redenumirea străzilor s-a concentrat mai ales în zona centrală (64% din schimbări au fost făcute pe o arie de 4 kilometri din P-ța Universității). Totuși, în unele sectoare periferice ale orașului un număr de străzi și-au menținut nume cu rezonanțe comuniste (exemplu „Strada Proletarului”, „Strada Muncitorului”, „Strada Turnătorilor”). Altele continuă să anunțe lozinci comuniste, cum ar fi de exemplu „Intrarea Reconstrucției”, „Strada Producției”, „Drumul Cooperativei”. Un alt număr de străzi poartă nume care reflectă idealurile de viață comuniste: „Strada Hărniciei”, „Strada Ordinei”. Ecurile ale perioadei construcției comunismului se regăsesc și în nume ca „Strada Betonierei” sau „Strada Placajului”. Mai mult decât atât, mai există străzi cu nume de activiști sau ideologi

comuniști, ca de exemplu „Strada Constantin Dobrogeanu-Gherea“ sau „Strada Lucrețiu Pătrășcanu“. Menținerea acesteia din urmă ca nume de stradă ar putea fi explicat prin faptul că deși a fost un membru important al partidului comunist, ulterior acesta a devenit o victimă a lui Gheorghe Gh. Dej, fiind executat în 1954. Persistența unor nume de străzi din perioada anterioară se poate explica și prin faptul că schimbarea numelui unei străzi implică un efort financiar destul de însemnat. Conform unui articol din ziarul România liberă, în anul 2000 costul pentru o singură plăcuță se ridica la 100.000 de lei. Pentru fiecare stradă erau necesare 8 asemenea plăcuțe. Suma nu pare exorbitantă, totuși dacă numărul străzilor rebotezate este mare, acumularea este evidentă. Perioada anilor 1990 s-a caracterizat prin austeritate economică, Primăria Bucureștiului având multe alte priorități. După înlăturarea simbolurilor majore ale regimului Ceaușescu reflectată de numele străzilor și bulevardelor cunoscute, redenumirea străzilor lăaturalnice a încetat să mai reprezinte o urgență. De altfel, complicațiile birocratice ale schimbărilor nu sunt nici ele de neglijat (cărți de identitate noi sau informarea noilor autorități de schimbările survenite prin schimbarea adresei). Poate de aceea preocuparea Comisiei pentru nomenclatura străzilor primăriei Bucureștiului s-a limitat mai curând la zona centrală, unde efectul demonstrativ (atât pentru români, cât și pentru vizitatorii străini) este mai mare. Faptul că încă persistă nume cu rezonanțe comuniste mai poate fi explicat și printr-o scădere a entuziasmului din primii ani postrevoluționari. Pe de altă parte, viața economică și politică a României mai prezintă încă trăsături ale trecutului nu prea îndepărtat, iar discontinuitățile peisajului public urban actual nu fac decât să illustreze această stare de lucruri. În orice caz, denumirile stradale cu rezonanță comunistă nu mai au legătură cu contextul în care au fost create. Ele nu par să mai aibă semnificație ideologică, ci mai curând să constituie simple relicve, ale unei perioade istorice cu care poate România viitoare va fi mai tolerantă. La nivel popular, se poate afirma faptul că denumirea străzilor nu este relevantă. Chiar dacă unele sondaje indică o creștere a nostalgiei după regimul Ceaușescu numele cu rezonanțe comuniste rămase mai ales în zonele depărtate de centrul orașului au devenit pentru unii bucureșteni un reper de stabilitate și de continuitate într-un oraș care se schimbă vertiginos. S-au constatat și numeroase nereguli în procesul de schimbare al denumirii stradale din anii '90. Au existat situații în care unei străzi i s-a schimbat oficial denumirea, dar nu s-a schimbat plăcuța care să ateste schimbarea vreme de câțiva ani. Rezultatul acestor nereguli a fost faptul că unele străzi au un nume pe harta orașului și altul pe plăcuțele indicatoare. Un exemplu în această privință poate fi o stradă din cartierul Vatra Luminoasă care a continuat să păstreze numele Leonte Filipescu (activist socialist, decedat în 1921) până-n anul 2001, deși numele era oficial schimbat în Aura Buzescu (mare actriță interbelică) încă din 1993. În alte cazuri, plăcuțele cu numele noi au fost fixate, nescotându-se cele cu vechiul nume, așa că străzile aveau practic două nume (de exemplu, b-dul Carol I care și-a păstrat până în 2002 denumirea de b-dul Republicii). Alte străzi, care și-au schimbat numele, nu au avut parte de noile inscripționări (un exemplu ar fi strada Tony Bulandra, tot în Vatra Luminoasă). Mai mult decât atât, au fost cazuri în care numele unei străzi s-a schimbat de două ori în perioada de după 1990, ca de exemplu strada Progresului devenită Aurorii ca mai apoi să fie schimbată în strada Ionel Perlea. O altă eroare a fost, uneori, apariția de plăcuțe noi care conțineau numele vechi al străzii. Rezultatul acestor nereguli a fost faptul că bucureștenii au ajuns să

se rătăcească în propriul oraș, ca și taximetriștii. Surasa neajunsurilor de mai sus trebuie căutată tot în presiunea financiară cu care se confruntă primăria. Un studiu apărut în România liberă în anul 2000, arată că schimbările și inscripționările ar costa un miliard de lei pe an. De aceea, Primăria București a lăsat deoparte, poate doar pentru un timp, preocuparea pentru schimbarea numelor străzilor. Preocuparea respectivă a atins punctul maxim în anul 2002, când inscripționarea și fixarea plăcuțelor cu noile nume a fost o prioritate. În anii '90, una din preocupările centrale ale autorităților a fost înlăturarea și repudierea totală a trecutului comunist. În scopul de a demarca cele două perioade istoria a trebuit a fi reinterpretată, proces care a fost descris ca o reconfigurare a timpului. Studiile au arătat că „rescrierea” istoriei a devenit imperios necesară datorită presiunilor puternice care acționau ca să creeze identități politice capabile să desființeze trecutul apropiat. Pentru a se alătura democrațiilor de tip occidental, țările din Europa Centrală și Estică s-au străduit din răspuțeri să creeze ruptura între trecut și prezent. Astfel, în anii '90 partidul comunist (astăzi privit ca o „eroare”) a dispărut virtual din istoria națională. Dimensiunea temporală a luat-o într-o direcție nouă. Într-un studiu al perioadei cercetătoare britanică Katherine Werderly afirmă: „Revizuirea istoriei în Europa de Est prezintă fragmentări și eliminări ale perioadelor de timp făcând un salt pentru a atașa prezentul direct la perioada antecomunistă, considerând valabilă și autentică orientarea actuală, care înlătură perioada comunistă”. În România de după 1989, dorința legitimă de a șterge trecutul comunist din memoria istorică a fost imensă. Susținut și de atitudinea publică doritoare de schimbare, Frontul Salvării Naționale a îngropat trecutul recent cu totul, în favoarea unui nou început. Înlăturarea accentuată a trecutului comunist a fost însoțită de o cercetare care căuta modele în perioade așa-numite „faste” ale istoriei României. În special, perioada 1918-1938 a României Mari a oferit o bogată sursă de inspirație. După nesiguranța și tulburarea erei ceaușiste, perioada sus-amintită în care România era mai întinsă, însă mai prosperă și se caracteriza printr-o mare înflorire științifică și culturală a devenit cel mai important punct de reper. Într-adevăr, până în 1989, „Epoca de Aur” era cea construită de istoria recentă. Elita venită la putere după 1989 a căutat să se legitimizeze, identificându-se cu „gloriile” României Mari. Așa cum notează Tom Gallagher într-un studiu intitulat „Naționalism și cultură politică românească în 1990”, guvernul a organizat și sponsorizat comemorări ale personalităților și evenimentelor din perioada interbelică, iar Ion Iliescu a apărut regulat la posturile de televiziune participând sau patronând aceste manifestări. În plus, punerea accentului pe valorile strict naționale au făcut din Ion Iliescu un exponent al naționalismului, sprijinit fără reținere de mase largi, populare. Cu toate acestea, nu doar F.S.N.-ul s-a raportat la perioada interbelică. Două alte partide, Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat s-au identificat cu perioada interbelică considerându-se „arhitecții” României Mari. Datorită caracterului comemorativ al numirii străzilor acest proces a fost, după 1989 inevitabil influențat de redefinirea trecutului istoric. Astfel, redenumirea străzilor nu a fost făcută doar pentru a schimba peisajul public urban, ci și pentru a reconfigura istoria națională. Schimbarea numelor străzilor cu nume care să comemoreze personalități și evenimente din acel trecut interbelic a avut drept scop demonstrarea faptului că istoria și-a schimbat cursul. Introducerea unor alte date istorice în peisajul urban al capitalei este doar una dintre căile prin care „noul trecut” național este confirmat și legitimat. În consecință,

peste 170 de străzi ale Bucureștiului poartă nume care evocă într-un fel sau altul perioada ante-comunistă în general și România Mare în special. Unele schimbări sunt de fapt reveniri la numele din perioada interbelică așa cum se poate vedea în următorul tabel:

Tabel 4

Schimbate în numele de dinainte de război	67 (39,2%)
Neschimbate în numele de dinainte de război	81 (47,4%)
Nume de dinainte de război neschimbate în timpul perioadei comuniste dar redenumite după 1989	23 (13,5%)
Total	171

171 de străzi redenumite după 1989 au existat înaintea celui de-al doilea război mondial, iar dintre acestea 67 (39,2%) s-au întors la vechiul lor nume. Printre acestea sunt cele care comemorează pe marii politicieni ai secolului al XIX-lea și începutul secolului XX (de exemplu liberalii I.C.Brătianu, Vasile Lascăr și Constantin Disescu sau conservatori ca Alexandru Lahovari, Lascăr Catargiu sau Nicolae Filipescu). Alte străzi comemorează revoluționarii de la 1848, ca de exemplu Ion Câmpineanu, pe primarul Pache Protopopescu din secolul al XIX-lea sau pe generalul francez Berthelot din primul război mondial. Multe străzi cu nume de biserici sau de sfinți și-au redobândit, de asemenea, numele de dinaintea perioadei comuniste. Un alt număr de străzi foarte importante, de fapt bulevarde, comemorează personalitățile monarhilor români (Carol I, Regina Elisabeta, Ferdinand I și Regina Maria). În perioada comunistă familia regală dispăruse aproape din istorie. De remarcat totuși, că doar bulevardul Dimitrov a fost preschimbât în bulevardul Ferdinand în 1990, iar restul au urmat abia în 1995, lucru ce reflectă clar o incompatibilitate cu F.S.N.-ul și partidele care au urmat. La începutul anilor '90 ultimul rege român, Mihai I, a fost cel mai clar opozant al lui Ion Iliescu. Noua putere de după 1989 nu era dornică să-l sprijine pe cel care abdicase în 1947, iar Ion Iliescu a făcut tot posibilul să-l împiedice să se întoarcă în România. Abia în anul 1995 când s-a considerat că fostul rege Mihai nu urmărește restaurarea monarhiei (și când C.D.R. controla Primăria Bucureștiului) străzile care comemorau membrii familiei regale s-au întors la numele original. Chiar și atunci comemorarea a fost doar parțială: nici una dintre străzile care aminteau de Carol al II-lea sau de Mihai nu a primit numele de origine. Totuși, în ciuda indicațiilor primăriei, în 1993 s-a manifestat o preferință a restaurării numelor „tradiționale“ în București. Această restaurare a fost făcută selectiv, tabelul numărul 4 arătând faptul că aproximativ de 81 de străzi nu și-au recăpătat numele purtat înainte de cel de-al doilea război mondial. În câteva situații acest lucru s-a întâmplat deoarece vechiul nume nu se mai folosisse de multă vreme. În alte situații s-a preferat numirea cu simbolurile recente revoluției ca de exemplu strada Timișoara. În alte cazuri, personalitățile comemorate înainte de război nu mai păreau relevante.

Surprinzătoare sunt însă denumirile a 23 de străzi care au traversat nemodificate perioada comunistă, dar al căror nume a fost schimbat după 1989. Restaurarea numelor străzilor din perioada de dinaintea celui de al doilea război mondial cuprinde peste o sută de alte străzi care au fost redenumite pentru comemorarea diferitelor evenimente din perioada României Mari. Unele dintre ele mențin amintirea teritoriilor pierdute în 1940 în favoarea Uniunii Sovietice, de exemplu, două străzi au fost denumite după regiunile Basarabia și Bucovina, în timp ce altele după orașul Chișinău (azi Republica Moldova) și orașe ca Cernăuți, Herța și Hotin (azi în Ucraina). Alte 96 de străzi au primit nume de personalități în domeniul politic, științific și cultural din perioada interbelică. În special tabelul nr. 5 arată recomemorarea României interbelice prin numele unor mari oameni de știință, ingineri, scriitori și poeți. Multe dintre aceste figuri nu au fost comemorate prin denumirea unor străzi cu numele lor în perioada comunistă, datorită opoziției lor față de regimul comunist. Folosirea numelor lor ca individualități a fost considerată un mijloc de a repopulariza personalități ținute sub tăcere de puterea comunistă.

Tabel 5

Sfera de activitate	Numărul străzilor redenumite	Exemple
Oameni de știință/ingineri	21	Nicolae Paulescu (1869-1931) Henri Coandă (1886-1972)
Scriitori, poeți, critici literari, filozofi	20	Matei Caragiale (1885-1936) Mihail Sebastian (1907-1945)
Politicieni	15	Constantin Titel-Petrescu (1888-1956) Gheorghe Brătianu (1898-1953)
Academicieni	8	Dimitrie Gusti –sociolog (1880-1955)
Actori	8	Tony Bulandra (1881-1943)
Muzicieni	7	George Enescu (1881-1955)
Artiști	7	Camil Ressu (1880-1972)
Arhitecți	5	Grigore Ionescu (1905-1992)
Directori de teatru	3	Sică Alexandrescu (1896-1973)
Alții	3	Smaranda Brăescu – prima femeie parașutist din România (1897-1948)

În plus, un alt număr de străzi a primit numele unor politicieni români din perioada României interbelice, mai ales începând din 1992, când opoziția reprezentată de C.D.R. a preluat controlul primăriei. Cele două partide istorice, la rândul lor, au insistat ca memoria unor politicieni din perioada interbelică să fie comemorată. Astfel au ieșit la lumină mari personalități minimalizate în cadrul istoriei naționale de către autoritățile comuniste, care pe bună dreptate și-au impus numele unor străzi. Printre aceștia, Alexandru Constantinescu, Ion

Nistor și Gheorghe Brătianu (membri marcanți ai Partidului Național Liberal). În paralel, Partidul Național Țărănesc și-a impus personalitățile care au avut de suferit ani grei de temniță în regimul comunist: Iuliu Maniu, Corneliu Coposu, Ion Mihalache. Moartea lui Corneliu Coposu în 1995 a provocat o vie emoție națională, iar P.N.Ț.C.D. a propus numirea unei străzi cu numele său. Cu toate că exista o dispoziție a primăriei care interzicea denumirea unei străzi cu un nume de personalitate mai devreme cu trei ani după deces, un bulevard deja existent a fost împărțit în două, iar partea lui care ajungea în centru a fost denumită bulevardul Corneliu Coposu. Tot P.N.Ț.C.D. a militat pentru comemorarea mentorului lui Corneliu Coposu, Iuliu Maniu, care fusese „reabilitat” în 1990 și se bucură și azi de o reputație de om integru, incoruptibil și loial Vestului. În amintirea lui, o stradă foarte centrală (fostă 30 Decembrie), dar nu foarte largă, din centrul istoric al Bucureștiului, îi poartă numele. În apropiere de Hanul lui Manuc, această stradă este vizitată atât de români, fiind foarte centrală, cât și de turiști, fiind vorba de un obiectiv turistic important cum este „Hanul lui Manuc”. Totuși, într-un stadiu mai avansat de reconstituire a peisajului urban s-a considerat că felul în care fusese comemorat Maniu nu fusese suficient, iar în 1995 un alt bulevard împărțit în două, „Armata Poporului” și „Păcii” a devenit Iuliu Maniu și este chiar cel mai mare bulevard bucureștean. De altfel, specialiștii au constatat că există o relație strânsă între importanța personalității și dimensiunea arterei. Nu poate fi întâmplător faptul că cea mai importantă cale de ieșire din București poartă numele celui mai pro-occidental politician interbelic român. În același timp, strada Iuliu Maniu a fost numită strada Franceză. Comemorarea lui Ion Mihalache a fost mai contestată. În 1994 strada Compozitorilor a fost numită cu numele lui Ion Mihalache și ridicată la rang de bulevard, dar acest lucru nu a părut satisfăcător. În 1996, după ce P.N.Ț.C.D. a furnizat un primar al Capitalei s-a făcut un schimb între perifericul bulevard Ion Mihalache și bulevardul central 1 Mai. Această schimbare a fost nepopulară, mulți bucureșteni considerând-o doar o victorie electorală. Mai mult decât atât, semnificația datei de 1 Mai este privită pretutindeni ca o sărbătoare internațională a celor ce muncesc, decât ca un eveniment comunist. Pentru ca numele de străzi să fie cu adevărat părți componente ale rescrierii istoriei post-comuniste, este necesar ca cei care uzează de aceste nume să le cunoască semnificația. Cum era de așteptat, populația bucureșteană nu a manifestat un interes deosebit pentru rebotezarea străzilor. De aceea, mai ales la periferia orașului, pe plăcuțe apar diferite explicații alături de noul nume. În unele cazuri, atunci când este vorba de numele unei personalități există și o scurtă explicație a rolului său în societatea și perioada în care a trăit. Este un mod de afirmare și promovare a istoriei în versiunea autorizată de noua putere. În general, evocarea României interbelice în denumirea străzilor Bucureștiului după 1989 a fost atât selectivă cât și exclusivă. Aproape toate personalitățile sunt de etnie română, doar trei străzi, care au primit nume în 1993, poartă numele a trei membri ai minorităților (aceștia fiind neamțul Hermann Oberth, din Transilvania, evreii români Mihail Sebastian și Wilhelm Fildermann). Reconfigurarea istoriei pare să fie consfințită în peisajul public urban de după 1989 ca o istorie aproape exclusiv aparținând românilor. Este o tendință care domină în general perioadele post-comuniste în care valorile naționale sunt proeminent scoase în evidență.

Concluzii

Schimbarea numelor străzilor care urmează unei schimbări a ordinii politice pare axiomatică, așa încât s-a studiat doar superficial acest proces în contextul schimbărilor din perioada post-comunistă. Acest studiu și-a dorit să explice și să demonstreze că schimbarea numelor străzilor Bucureștiului este și ea o componentă a refacerii peisajului urban simbolic de după 1989. Cu toate că numărul schimbărilor nu este prea mare, ele reconfigurează peisajul public conform noilor orientări, așa cum numele deținute de străzile orașului în perioada comunistă reflectau realitățile și tendințele vechii ordini politice. Noile nume implementate de comisia împuternicită de primărie, au înlăturat încărcătura comunistă a denumirilor de dinaintea Revoluției. Este evident însă faptul că acest proces a avut loc cu precădere în centrul orașului și este mult mai puțin vizibil la periferie. Numele schimbate ale străzilor pot oferi numeroase informații despre reconsiderarea istoriei de după 1989. Evocarea, mai ales, a perioadei pre-comuniste, adică a perioadei interbelice, este reflectată jucând un rol important în afirmarea unei tendințe noi a istoriei naționale. În mare, studiul ilustrează centralizarea spațiului urban în perioada de construire a identităților post-comuniste. Schimbarea numelor străzilor este doar un exemplu de componentă secundară care conține în chiar procesul ei date despre reforma însăși. Drept exemplu, ar putea fi luată schimbarea Bulevardului Republicii în Bulevardul Carol I în 1995. Câtă vreme România a rămas republică, rezonanțele primului nume erau socialiste, ca o victorie a republicii asupra monarhiei. Chiar dacă România nu a redevenit o monarhie, denumirea bulevardului cu numele lui Carol I are scopul de a comemora personalități importante și benefice la timpul lor. Neajunsurile iscate de inscripționarea noilor nume, au creat, din păcate, destule încurcături poate doar din neglijență. Confuziile au durat cel puțin cinci ani, lucru inadmisibil pentru centrul unei capitale. Cauzele pot fi atât o anume indiferență, cât și problemele de natură financiară ale primăriei. Chiar și așa simpla schimbare a numelui unei străzi reprezintă un microcosmos al evenimentelor majore din România post-comunistă. Schimbările respective aduc un plus de lumină asupra evenimentelor sau personalităților din trecutul mai îndepărtat pentru cetățeanul de rând, dar evidențiază pentru cercetătorii români și străini tendințele ideologice ale noii ordini. Desigur, chiar dacă deocamdată schimbările numelor de străzi par să se fi oprit, acest proces va continua într-un ritm mai puțin alert, dar păstrând aceleași tendințe de după 1989. În termeni generali, recunoașterea semnificației simbolurilor (adică a numelor străzilor, în acest caz) și a sensurilor schimbărilor poate contribui la o înțelegere complexă și nuanțată a schimbării post-comuniste.

BIBLIOGRAFIE

1. Colecția *România liberă*, 4 decembrie 2000, pg.25
2. Atlas *Istoria și arhitectura locașurilor de cult din București din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Editura Ergorom 79, 1999
3. *România liberă*, 3, 4, 22 martie 1990
4. *Monitorul oficial* 1990, 7.09.1996, 9.09.1996, 13.09.1996, 16.09.1996, 19.09.1996, 24.09.1996
5. *Monitorul oficial nr. 13*, 1990
6. *Dispoziție nr. 381 pentru Bulevardul Republicii*, septembrie 1993

***Political Changes and the Official Public Landscape:
Changes in the Street Demonination after 1989.***

SUMMARY

The names of the streets kept changing, with each epoch, during each regime. Their old and new names are more or less known, but the process itself of street denomination was given little attention. Therefore, the present study aims at examining the changes in the streets' names in Bucharest, after 1989, as they are a representative component of the reconfiguration of space and time, as a self-standing process during the post-communist era.